

Примљено: 12. 9. 2023.			
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност

ДЕПАРТМАНУ ЗА СРБИСТИКУ
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА

РЕЦЕНЗИЈА РУКОПИСА МОНОГРАФИЈЕ *НАРАТОЛОШКО ПРОУЧАВАЊЕ СРПСКЕ
КЊИЖЕВНОСТИ (I)* АУТОРА ЈЕЛЕНЕ В. ЈОВАНОВИЋ

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета одређени смо за рецензента рукописа монографије *Наратолошко проучавање српске књижевности (I)* аутора Јелене В. Јовановић.

Рукопис монографије *Наратолошко проучавање српске књижевности (I)*, са поднасловом „Фокализација у романима српске модерне“ садржи 252 странице куцаног текста (Times New Roman, фонт 12, проред 1). Рукопис се састоји из следећих делова: I) Теорија фокализације, са потпоглављима: 1) Шта је фокализација, 2) Пут до женетовски схваћене фокализације, 3) Женетовски схваћена фокализација (Основе, Нулта фокализација, Фокализовано приповедање, Од промене до повреде – питање мултипликације и постојаности женетовских типова фокализације), 4) После Женета (Хипотетичка фокализација, Плурална фокализација, Windows of Focalization), 5) Допуна класичном „погледу“ на фокализацију, 6) Психонарација, доживљени говор, цитирани монолог – путеви унутрашње фокализације (Мисаони извештај или психонарација), 7) Место описа у хијерархији сегмената приповедног текста, или: Како је захваљујући унутрашњој фокализацији опис у наративу добио повлашћено место; II) Фокализација у романима српске модерне, са потпоглављима: 1) Унутрашња фокализација и хетеродијегетички приповедач (Присила одузимања идентитета - „као што треба“ – *Газда Младен* Борисава Станковића, (Не)могућност укидања приповедачеве слободе – *Беспуће* Вељка Милићевића), 2) Унутрашња фокализација и хомодијегетички приповедач (Од свезнања до незнања - *Један разорен ум* Лазара Комарчића, Улазак у фантастични свет – *Једна угашена звезда* Лазара Комарчића, Пародирање и разбијање неоромантичарске слике света – *Јарани* Светозара Ћоровића), 3) Под окриљем нулте фокализације (Склад неизмерности и дубине у модерној дескрипцији – *За крухом* Ива Ћипика, Откривање модерног јунака у велеграду – *Дошљаци* Милутина Ускоковића, Простори приватности у роману *Чедомир Илић* Милутина Ускоковића, Како се са модерног склизнуло у тривијално - *Опсене* Вељка Милићевића, *Нове* као начин испољавања хибридности идентитета), 4) Плурална фокализација (Од појединца до колектива и назад – *Нечиста крв* Борисава Станковића, Интерментални ум и појединац – ум мостарске средине – *Мајчина султанија* Светозара Ћоровића, Спољашња фокализација

као доминанта – инцидент међу текстовима – *Пауци* Ива Ћипика). Критички апарат рукописа садржи Регистар појмова и списак коришћене литературе.

Рукопис монографије представља делимично ревидирану верзију дела докторске дисертације *Наративни поступци у романима српске модерне* коју је ауторка одбранила на Филозофском факултету у Нишу 2015. године. Како је већ поднасловом сугерисано, истраживачко тежиште је на проблематици фокализације као једног од кључних појмова класичне и посткласичне наратологије, а основни књижевни корпус чине изабрани романи српске модерне.

У првом, теоријско-методолошком делу рукописа представљен је историјат појма фокализације, као и теорије фокализације, почевши од њеног родоначелника, француског структуралисте и наратолога, Жерара Женета, који је истакао неопходност разликовања модуса начина и гласа, односно, перспективе и филтера приповедања. Указано је на Женетову трипартитну поделу на унутрашњу, нулту и спољашњу фокализацију, а потом и на даље терминолошко и методолошко гранање појма, у радовима Манфреда Јана (прозори фокализације), Брајана Ричардсона (плурална и лутајућа фокализација), Дејвида Хермана (хипотетичка фокализација) и Алана Палмера (интерментална фокализација). Полемички однос према ревизији Женетовог концепта фокализације ауторка испољава у прегледу рада Мике Бал из ране фазе ове холандске наратолошкиње. Надоградња и теоријски потенцијал унутрашње фокализације предочен је у поглављима која су усмерена ка психонарацији, доживљеном говору и цитираном монологу, као и дескриптивним сегментима приповедног текста, на чије су тумачење утицале савремене когнитивистичке теорије.

Уводним теоријским прегледом постављена је добра основа за други, аналитичко-интерпретативни део рукописа који је посвећен тумачењу фокализације у појединим романима српске модерне. Ауторка се определила за књижевне текстове различите поджанровске провенијенције, у којима је управо овај наративни аспект био пресудан за њихов естетски статус, било у позитивном или у негативном смислу, односно, која су репрезентативни примери различитих типова фокализованог приповедања. У корпусу су се нашла канонска дела Борисава Станковића (*Нечиста крв, Газда Младен*), Вељка Милићевића (*Беспуће*, али и *Опсене*), Милутина Ускоковића (*Дошљаци. Чедомир Илић*), као и романи значајне књижевноисторијске вредности, Јелене Димитријевић (*Нове*), Лазара Комарчића (*Један разорен ум, Једна угашена звезда*), Иве Ћипика (*За крухом, Пауци*), Светозара Ђоровића (*Мајчина султанија*). Издавањем неког од поступака релевантних за фокализацију у делима ових писаца, ауторка потцртава наративну доминанту која у романима српске модерне није имала стабилну и једнозначну форму, како у естетском, тако и у функционалном погледу. Тако се показује да ће преовлађујући наративни поступак са

унутрашњом фокализацијом бити оно средиште које окупља констелацију јунака, хронотоп, свет приче и његов идеолошки хоризонт. Као парадигматично и у односу на претходну, реалистичку епоху дистинктивно својство наратива модерне, унутрашња фокализација је била и средство интериоризације слике света, знак заокрета од објективне реалности ка субјекту и унутрашњим стањима свести. Интерес писаца епохе српске модерне за идентитетска питања испољио се и у оним романима чији се светови приче откривају кроз нулту или плуралну, односно, променљиву фокализацију, или у којима се уочава својеврсна напетост између традиционалних приповедних поступака (хомодијегетички и хетеродијегетички приповедач) и нових стања свести јунака.

Монографија *Наративни поступци у романима српске модерне* је значајна, како за књижевне теоретичаре који ће у њој наћи поуздане прегледе и синтетичке критичке увиде у једно од виталнијих поља наратолошких истраживања које се тиче фокализације (чему у прилог иде и брижљиво конципиран Регистра појмова), тако и за историчаре српске књижевности и проучаваоце српске модерне и дела која стоје на почетку развоја савременог српског романа.

Стога, препоручујемо рукопис монографије за објављивање.

У Нишу, 11. 9. 2023.

проф. др Снежана Милосављевић Милић